

פרשת בראשית

תאומים

ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם: (בראשית א, כז) ואיתא בגמ' (ברכות סא, א) אמר רבי ירמיה בן אלעזר דו פרצופין ברא הקדוש ברוך הוא באדם הראשון, שנאמר "אחור וקדם צרתני".

תאומים סיאמים

בש"ת שבות יעקב (חלק א סימן ד) דן על מה שראה שהובא מארץ לוע"ז שני נערים גוים תאומים זכרים שדבוקים זה בזה קדקד ראשיהם, וכל אחד ואחד מהם היה לו כל איבריו וחושיו כמו שאר כל אדם, וכל פרצוף פניהם דהיינו שני פרצופין זה בצד זה מן הצדדים, דהיינו און שמאל של הילד שלצד הימין היה סמוך לאון ימנית של הילד שבצד שמאל, וקדקד ראשיהם דבוקים יחד עד שלאחוריהם נראה כאלו הוא רק ראש אחד רחב מאוד, ושאר כל הגוף חלוק זה מזה, וכל אחד ואחד יונק ואוכל ושותה ומדבר וחושיו בפני עצמו. ועמד השואל ושאל לפרש לו דיניהם אם יארע כן ח"ו בישראל.

ברכה משנה הבריות

וכתב שם שבירך עליהם כדין, ר"ל שבירך ברכה "משנה הבריות". ועי' בספר פסקי תשובות (או"ח סימן רכה) שכתב וז"ל ובענין שאר הדברים שחישב השו"ע ג"כ הכוונה כשמשונים מאד למראה עד שנפש האדם מתפעלת מראיתו, ובכלל זה גם שאר מיני בריות משונות למראה, וכגון אדם גבוה מאד ודק, או תאומים סיאמים (הדבוקים זה לזה בחלק מאבריהם) וכיוצא בזה.

לענין פדיון הבן

ומביא מה דמצינו בגמ' (מנחות לז, א) בעי מיניה פלימו מרב מי שיש לו שני ראשים באיזה מהן מניח תפילין, אמר ליה או קום גלי או קבל עליך שמתא, (ופרש"י משום דאחוכי קא חייכת בי), אדהכי אתא האי גברא א"ל אתילד לי ינוקא דאית ליה תרי רשי כמה בעינן למיתב לכהן, אתא האי סבא תנא ליה חייב ליתן לו עשר סלעים (ופרש"י אף על גב דיוולדת תאומים לא יהיב אלא חמש סלעים, התם משום שאי אפשר לצמצם אבל הכא חד הוא ואפשר לצמצם שיצאו כאחד והוי שניהם פטר רחם), ומקשה הש"ס והתניא רמי בר חמא מתוך שנאמר פדה את בכור אדם שומע אני אפילו נטרף בתוך שלשים ת"ל אך חלק, (ופרש"י דהאי נמי כטרופ דמי שהרי לא יחיה, וכ"כ תוספת דכיון שיש לו שני ראשים היינו טריפה דכל יתר כנטול דמי), ומתרץ הש"ס שאני הכא דבגלגולת תלא רחמנא לפדיון בכור (פרש"י דכתיב חמש סלעים לגלגולת והאי אית ליה תרי).

לענין ירושה

וכתבו בתוס' דאשמדאי הוציא מארץ אדם שיש לו שני ראשים והוליד כיוצא בו, וכשבאו לחלק בנכסי אביהם שאל שני חלקים ובאו לדין לפני שלמה. וז"ל המדרש (אוצר מדרשים אייזנשטיין) מעשה שהיה בימי שלמה מלך ישראל, יום אחד נכנס אשמדאי מלכא דשידי ואמר לו אתה הוא שכתוב עליך ויחכם מכל האדם, אמר לו שלמה כך הבטיחני הקדוש ברוך הוא, אמר לו אשמדאי אם תרצה אני מראה לך דבר שלא ראית מימך לעולם, א"ל הן. מיד הושיט

ידו בארץ תבל והוציא ממנה איש בעל שני ראשים וארבע עינים, מיד נודעו ונבהל שלמה ואמר הכניסוהו לחדרי, שלח וקרא לבניהו בן יהוידע אמר לו מה תאמר היש תחתינו בני אדם, א"ל חי נפשך אדוני המלך אם ידעתי אלא שמעתי מאחיתופל אלוף אביך שיש תחתינו בני אדם, א"ל אם אני מראה לך אחד מהם מה תאמר, א"ל ואיך אתה יכול להראותו מעומקה של ארץ שהיא מהלך חמש מאות שנה, מיד שלח והביאוהו אצלו. כיון שראה אותו נפל על פניו ואמר ברוך שהחיינו וקימנו לזמן הזה, א"ל בן מי אתה, א"ל מבני אדם אני מתולדות קין, אמר לו באיזה מקום מושבכם, א"ל בארץ תבל, א"ל יש לכם שמש או ירח, א"ל הן, וגם אנו חורשים וקוצרים ובעלי צאן ובהמות, א"ל באיזה מקום מזרח השמש, א"ל במערב ותשקע במזרח. אמר לו תתפללו, אמר לו הן, ומה היא תפלתכם, א"ל מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית. א"ל אם תחפוץ נחזיר אותך למקומך, אמר להם עשו לי טובתכם ותחזרוני למקומי. מיד קרא המלך לאשמדאי ואמר לו לך ותחזור אותו למקומו, א"ל איני יכול להחזירו למקומו לעולם. כיון שראה כך נשא אשה והוליד ממנה שבעה בנים, ששה מהם בדמות האם ואחד בדמות האב שהיו לו שני ראשים, והיה חורש וקוצר ונעשה עשיר גדול מעשירי עולם. לאחר זמן מת האיש ההוא והניח ירושה לבניו, הששה אומרים אנו שבעה לחלק ממון אבינו, והאחד שיש לו השני ראשים אומר אנו שמונה ועלי ליטול מן הירושה שני חלקים. הלכו כלם אצל שלמה ואמרו לו אדונינו המלך אנו שבעה ואחינו בעל שני ראשים אומר שאנו שמונה ורוצה לחלק ממון אבינו לשמונה חלקים, והוא רוצה ליטול שני חלקים. כיון ששמע שלמה כך נעלם ממנו הדבר, מיד קרא לסנהדרין ואמר להם מה אתם אומרים בדבר הזה, אמרו אם אנו אומרים אחד הוא שמא שנים הם, שתקו. אמר להם שלמה לבקר משפט. בחצי הלילה נכנס בהיכל ועמד בתפלה לפני המקום ואמר רבש"ע כשנגלית לי בגבעון ואמרת לי שאל מה אתן לך לא שאלתי ממך לא כסף ולא זהב אלא חכמה כדי לשפוט בצדק בני אדם, א"ל הקדוש ברוך הוא אני נותן לך חכמה בבקר, ויהי בבקר שלח וקבץ כל הסנהדרין ואמר להם שלמה הביאו לפני האיש ההוא בעל שני הראשים, מיד הביאוהו לפניו ויאמר להם ראו שאם יודע זה הראש מה שאני עושה לזה אחד הוא ואם לאו הם שנים. אמר שלמה הביאו מים חמים ויין ישן ובגדי שש, והביאו מים חמים והניחו על פניו, (אולי צ"ל הניחו בגד שש על פניו) וזרק בו מים חמים ויין ישן. אמר לו אדוני המלך אנו מתים אנו מתים, אנו אחד ולא שנים, ולא נאמר לך עוד שאנו שנים. כיון שראו ישראל את משפט המלך תמהו ורעדו ופחדו כלם ממנו, לכך נאמר ויחכם מכל האדם.

ראיה מאדם הראשון

וכתב השבו"י ששאלת הש"ס הוא רק גוף אחד ונולד בשני ראשים, משא"כ במעשה שלפנינו שגופים מחולקים, בוודאי תרי גופי נינהו גם הפרצופים והראשים הם שנים רק שהם דבוקים בקדקדם, ואין כל חדש תחת השמש שכן היה תחלת הבריאה כדאיתא בברכות ועירובין ובמדרשים "דו פרצופין בראם", שנאמר זכר ונקבה בראם, ויקרא שמם אדם ואף על פי שהיה דבוקים כל הגוף אפ"ה מקרי שני בריאות כדכתיב זכר ונקיבה בראם ויקרא שמם אדם, "אחור וקדם צרתי", וא"כ כיון דשני בריאות ושני גופים נינהו א"כ פשיטא דלענין תפילין צריך כל אחד להניח תפילין בפני עצמו על ראשו, דהיינו הקצצה על הראש במקום שער בין עינים, והקשר מאחוריו נגד פרצוף פנים ידיה. ולענין ירושה פשיטא דיורש שני חלקים כיון דתרי גופם נינהו.

איסור א"א

אבל כתב שאסורין לישא אשה, דיש חשש איסור א"א כיון שצריכן לשכוב במטה אחת. וגם אסור לשמש בפני כל חי. ומה"ט אפילו אחד זכר ואחד נקיבה, או אפילו שני נקיבות, ובמקום שנושאים שתי נשים אסורים להנשא כיון דאסור לשמש בפני כל חי.

אחות אשתו

ויש להעיר למה לא כתב שאסור לשכב אתה משום איסור אחות אשתו, וראיתי בספר פרדס יוסף שבעיר לאסק בביהמ"ד נמצא שבו"י ישן ונמצא בגליון מהגרע"א בהיותו בלאסק שתמה על השבו"י כנ"ל. וכן הביא הגרי"ש נטנזאהן בהסכמתו לספר שבו"י שתמהו בזה על השבו"י, והשיב הגרי"ש דלפי מה דהובא מש"ס מנחות לענין תפילין, ומבואר שם דכל שיש שם שני ראשים הוי טריפה, וא"כ ה"ה בשהם שני גופים וראשיהם דבוקים זה לזה ג"כ הוי טריפה, ומבואר בנדה (כג, א) דבאחות אשה דלא מיתסר אלא בחייה, וכל שטריפה אינה חיה אין איסור לאחות אשה, וכמ"ש בשו"ת הרב מהר"ח אלפנדרי בספרו מגיד מראשית (יו"ד ס"ס ב), [וז"ל הגמ' (נדה כג, א) בעא מיניה רבי ירמיה מר' זירא לר"מ דאמר בהמה במעי אשה ולד מעליא הוא קבל בה אביה קידושין מהו, למאי נ"מ לאיתסורי באחותה, למימרא דחיי והאמר רב יהודה אמר רב לא אמרה ר"מ אלא הואיל ובמינו מתקיים], וא"כ ליכא איסור משום אחות אשה.

אמנם בספר פתחי תשובה (אבה"ע סימן טו ס"ק יא) הביא דברי שו"ת מגיד מראשית (הנ"ל) וכתב שאין כאן מקום ספק כלל, דודאי מקרי בחייה. וכתב לעיין בנדה (כג, א) ברש"י ד"ה למימרא דחיי ובתוס' שם, ובב"ש לקמן סימן ל"ז סק"ב. דהנה כתב הרמ"א (אה"ע לז, א) ש"א דאין קדושין תופסין בנפל, ואם קיבל אביו בו קידושין והמקדש קידש אחר כך אחותו, צריכה גט. והב"ש מביא סוגיא דנדה (הנ"ל) דמבעיא בהמה במעי אשה מקבל אביה קדושין מהו, נ"מ לאתסורי אחותו, ומביא דברי התוס' שאע"ג שאינו חי היינו שאינו בר קיימא, אבל חי איזה ימים, א"כ מבעיא ליה אם קידש אחותו בעוד שהיה חי, ומזה נראה כל כה"ג כיון דא"י לחיות אף על גב שחי לפי שעה לא הוי ולד, ובודאי תופס הקדושין מה שהוא מקדש אחותה בעודה הנפל חי, ולא כח"מ שכתב דהוי ספק קידושין.

אבל ע"י בברכ"י שברמב"ן (נדה כג, א) מבואר שיש איסור אחות אשה בטריפה, ועי"ש שהביא פרש"י דאחותה לא מיתסרא אלא בחייה דאין איסור אחות אשה לאחר מיתה, ותמה עליו א"כ יפה ויפה שאל ר' ירמיה ונימא נפקא מינה לענין אתסורי באמה ואם אמה דחמות אפילו לאחר מיתה מן התורה, ועוד נפקא מיניה לאתסורי באחותה שנים ושלשה ימים, אלא כך פירשו למימרא דחיי שאם א"א לו לחיות כלל וכי קדושין תופסין בנפל גמור כגון בת שמונה והלא הרי הוא כאבן לכל דבר, אלא ודאי סבר ר' ירמיה דחיי והאמר רב יהודה אמר שמואל לא אמרה ר' מאיר אלא הואיל ובמינו מתקיים, פי' לא אמר ר"מ שהוא ולד שיעלה על דעתו שהוא חי, אלא ולד הוא לענין טומאה שבמינו מתקיים כנפל גמור שהוא אינו מתקיים ובמינו מתקיים.

טבילת גירות

ולגבי עיקר הקושיא למה לא דן השבו"י מטעם אחות אשתו, תי' הפרד"י שהתם מיירי שנולדו גוים, ןהדיון הוא אם יתגיירו, ואז אין איסור אחות אשתו דקטן שנולד דמי. אבל עי"ש שהעירו לו דאולי לא שייך גירות בכה"ג שיש כאן משום חציצה, א"כ לא שייך טבילת גירות. אבל הרי כתוב בגמ' שמועיל טבילת האם לעובר ואין כאן משום חציצה דהיינו רביתיה.

אבל אין לשון השבו"י משמע כן שכתב וז"ל ועמד השואל ושאל לפרש לו דיניהם אם יארע כן ח"ו בישראל.

כל יתר כנטול

וכתב הגרי"ש דלפמ"ש התוס' במנחות (שם) דהיינו טעמא דטריפה משום שיש לו שני ראשים, וכל יתר כנטול דמי, א"כ כאן ששני גופים הם וראשיהם דבוקים אין כאן יתרון, אמנם פשיטא דגם כאן הוי טריפה כפי הציור שצייר שם.

מצות פריה ורביה

עוד כתב השבו"י שאם אחד זכר ואחד נקיבה קיים מצות פריה ורביה, אע"ג דבן סריס ואיילנות קיי"ל דלא קיים מצות פר"ו, מ"מ הני ראויין הם להוליד רק דאריה הוא דרביע עליהן. מוסיף השבו"י שעיקר דינו של פרו ורבו ילפינן מברייתו של עולם כדאיתא ביבמות (סא, ב) לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים, ב"ש אומרים שני זכרים וב"ה אומרים זכר ונקבה שנאמר "זכר ונקבה בראם", והתם דו פרצופין היה.

חליצה

ומה"ט כתב השבו"י שאחד מהם כשר לחליצה, ומ"מ יחלוץ אותו ולד של ימין, דימין לעולם עדיף לענין חליצה.

ולענין פדיון בכור אם יצאו דרך ראשיהם דאפשר לצמצם שיצאו כאחד והוי שניהם פטר רחם, וכפרש"י חייב ליתן עשר סלעים. ואין מקום לומר דזה מקרי גלגולת אחת, שהרי גופין מחולקין גם הפרצוף פנים עם כל חושיו מחולקים, רק שהקדקד דבוק, וכל א' יש לו גלגולת בפני עצמו.